

De monografieën, die inderdaad verwantschappen en raakvlakken onderstrepen lijken me zo voorbij te schieten aan wat effectief bereikbaar was én wenselijk blijft : toegang tot de problemen zelf én tot de gehanteerde methodes van die moslimdenkers.

Ik twijfel niet aan het nut van deze kleine studies, maar ze lijken me slechts een eerste stap — die misschien zelf niet meteen gepubliceerd diende te worden : resultaat van de studies zijn 'thema's' en wat we dus missen is de concrete gestalte daarvan. Al was het maar in de vorm van een bloemlezing van vertaalde fragmenten. In ons taalgebied zijn we stilaan vertrouwd geraakt met de Derde Spreker-serie (naast andere literaire reeksen overigens). Onze toegang tot de literaire cultuur van onder meer de Islamlanden is er groter door geworden. Zou het niet echt wenselijk zijn ook de werkelijke toegang tot de theologisch-filosofische cultuur van de Islamwereld open te breken via de vertaling van werk van deze auteurs (het hele werk of bloemlezingen) ? Waarbij ik dan graag deze bescheiden inleidingen zal blijven hanteren als een achtergrond die pas dan zijn vruchtbaarheid zal kunnen bewijzen.

Herman NOTE

GESCHIEDENIS VAN DE SOCIALE FILOSOFIE

Frans van Peperstraten, *Samenleving ter discussie. Een inleiding in de sociale filosofie.* Muideberg, Dick Coutinho, 1991, 360 pp., Hfl. 49,50. ISBN 90 6283 836 7

Dit boek is ontstaan uit de behoefte om een cursusboek te schrijven voor de studenten van de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg. Het is dus op de eerste plaats gericht op studenten van het hoger onderwijs, die een eerste kennismaking behoeven met het vak 'sociale filosofie'. Zoals de auteur zelf verklaart heeft hij met het boek "filosofische noch wetenschappelijke, maar hoogstens didactische pretenties" (blz. 16).

Sociale filosofie omschrijft de auteur als een 'redelijk' vertoog over 'macht' (blz. 9). In dit thema van rede en macht onderkent hij vier subthema's : een kentheoretisch aspect (welk type van kennis is er in verband met het sociale mogelijk ?), een praktisch aspect (dient sociale filosofie maatschappijkritisch en geëngageerd te zijn ?), een antropologisch aspect (welk soort mensbeeld impliceert sociale filosofie ?) en een maatschappelijk aspect (op welk maatschappijmodel steunt het sociale denken ?) (blz. 12-13). Ook de relatie tussen de sociale filosofie en de wetenschappen, inzonderheid de maatschappijwetenschappen, wordt gesteld : die relatie kan vruchtbaar zijn, maar sociale filosofie moet op de eerste plaats filosofie blijven. De doelstellingen van de filosofie overstijgen het kader van de sociologie (blz. 13-14). Dat de auteur filosoof is en vanuit zijn gedegen kennis van de filosofie over de samenleving schrijft, is doorheen gans het boek goed merkbaar.

Uiteindelijk kiest de auteur om de sociale filosofie vanuit de invalshoek van de filosofiegeschiedenis te behandelen (p. 14) : hoe dachten filosofen in de loop der tijden over politiek en samenleving na. Zo valt het boek uiteen in elf hoofdstukken, die elk een periode of een strekking uit de filosofie behandelen : De Griekse Oudheid; Van Rome naar

Renaissance; De nieuwe tijd; Het Duitse idealisme; Marx; Klassiek utilisme en hedendaags liberalisme; Het positivisme; Theorieën over sociaal handelen; De Frankfurter Schule; Existentialisme en structuralisme; Het differentietdenken. Per hoofdstuk wordt een inleiding op de periode gegeven, de leer van de meest karakteristieke filosofen uiteengezet (met telkens een biografische noot en een beknopt literatuuroverzicht) en wordt als slot de periode nog eens diagonaal doorgelicht, zodat verbanden en tegenstellingen duidelijk in het licht worden gesteld.

De auteur beheerst zijn materie grondig. Zijn didactische aanpak getuigt van een uitgebreide leeservaring. Hij maakt de filosofie niet ingewikkelder dan nodig, bezondigt zich niet aan het brengen van te lange citaten, maar hij banaliseert de filosofie ook niet. Hij kent de kunst om van studenten die intellectuele inspanning te vragen die ze aankunnen, zonder ze te frustreren met het aanreiken van kennis boven hun niveau. Het ingewikkelde wordt eenvoudig gemaakt, zonder dat het verraden wordt. Dit werk wordt dus zeer terecht een 'inleiding' genoemd. Elk hoofdstuk vormt een zelfstandige eenheid, zodat de gebruiker een hoofdstuk kan overslaan of de volgorde van de hoofdstukken kan veranderen, zonder dat de begrijpelijkheid van de rest in het gedrang komt. Het boek is uiterst hanteerbaar en goed geschikt als werkinstrument voor studenten hoger onderwijs.

Onze huidige samenleving verkeert in een toestand van snelle mutatie : immigratie, multiculturaliteit, nationalisme, oorlog, vervolging van minderheden, mensenrechten, criminaliteit, crisis van de welvaartstaat en van de politiek, werkloosheid, rechtvaardigheid, belastingontduiking, vrije handel, protectionisme, enzovoort. De kranten en media spuwen deze problemen op ons en de jeugd af. Biedt dit boek een rationele kijk op al deze kwesties, waarover politici haast dagelijks beslissingen moeten nemen en waarvoor de burgers uiteindelijk hun verantwoordelijkheid niet kunnen ontlopen ? Mijn antwoord luidt ja en neen. Deze actuele vragen en thema's komen aan bod, maar indirect, versluierd via de lange omweg van de geschiedenis. De sociale problematiek wordt besproken via de kijk van filosofen op deze kwesties en niet vanuit het directe contact met het probleem. Dit werk is op de eerste plaats een 'geschiedenis van de sociale filosofie'. Daarin ligt ook de beperking van de benadering. Ik mis de polsslag van de actualiteit, het gevoel met problemen van vandaag bezig te zijn. Ik heb de indruk dat de geschiedenis van de filosofie al te zeer het uitgangspunt is geweest en dat te weinig de vraagstukken ook in confrontatie met economie, recht, sociologie of politicologie zijn behandeld. Russell en Wittgenstein, de Zwitserse linguïstiek, Lévi-Strauss, Lacan, Foucault en Sartre zijn aan de orde. De filosofie werpt haar schaduw op de sociale problematiek, terwijl ik liever de sociale problematiek de filosofie had zien bevragen. Marx is aanwezig, maar niet de ineenstorting van het communisme of de crisis van het socialisme. Dit boek biedt een zeer goede background, maar laat te weinig zien wat men met die kennis vandaag kan doen.

Mijn slotconclusie : een uitstekend handboek met grote didactische kwaliteiten, maar met die beperking dat sociale filosofie te zeer herleid wordt tot de 'geschiedenis' van de sociale filosofie. Een thematische reflectie over de samenleving vandaag, zou een welkome vervollediging zijn.

Dirk VAN DE PERRE